

Suruç'ta (Şanlıurfa-Türkiye) Bazı Şifalı Bitkilerin Geleneksel Kullanımları

Serhan YALÇIN¹, Hasan AKAN², Uğur ÇAKILCIOĞLU^{3*}

^{1,2} Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye

³ Munzur Üniversitesi, Pertek Sakine Genç MYO, Tunceli, Türkiye

Serhan YALÇIN ORCID No: 0000-0002-6379-8748

Hasan AKAN ORCID No: 0000-0002-3033-4349

Uğur ÇAKILCIOĞLU ORCID No: 0000-0002-3627-3604

*Sorumlu yazar: ucakilcioglu@yahoo.com

(Alınış: 15.02.2021, Kabul: 22.04.2021, Online Yayınlanma: 25.06.2021)

Anahtar Kelimeler
 Suruç,
 Tıbbi bitkiler,
 Geleneksel tedavi,
 Şanlıurfa,
 Turkey

Öz: Bu çalışma, 2019-2020 yılları arasında yapılmış olup, Şanlıurfa'nın Suruç ilçesi ve bazı köylerinde bölge halkı tarafından kullanılan tıbbi bitkilerin tespiti amacıyla yapılmıştır. 50 kaynak kişi ile yapılan görüşmeler sonucu 41 familya ve ait 78 takson tespit edilmiştir. Kaynak kişilerin demografik bilgileri, yerel bitkilerin isimleri, kullanılan kısımları ve hazırlama yöntemleri araştırılarak kayıt altına alınmıştır. Topladığımız bitkiler teşhisi yapıldıktan sonra Harran Üniversitesi herbaryumunda muhafaza edilmektedir. Ayrıca taksonların bilimsel isimleri yöresel isimleri ve kullanım değeri hesaplanıp tablo halinde sunulmuştur. Yaptığımız çalışmada en fazla takson içeren familyalar sırasıyla; *Lamiaceae* 14 takson (% 18), *Apiaceae* 6 takson (% 8), *Rosaceae* 6 takson (% 8), *Malvaceae* 5 takson (% 6) *Fabaceae* takson 4 (% 5), *Asteraceae* 4 takson (% 5) takson. En fazla takson içeren cinsler; *Alkanna* Tausch, *Hibiscus* L., *Lavandula* L., *Prunus* L., *Rosa* L., *Salvia* L. ve *Teucrium* L. dur. Bitkiler en fazla infüzyon ve dekoksasyon yapılarak kullanılmaktadır. Tıbbi amaçlar için en yoğun kullanılan bitki kısımları; çiçek, meyve, tohum, toprak üstü kısımları, tüm bitki, kök ve yapraklardır. Suruç'taki yabancı ve kültür bitkileri geleneksel olarak çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılırlar. Yapılan literatür taraması sonucunda, Suruç'ta kullanılan bitkilerin ülkemizin farklı yerlerinde benzer ya da farklı hastalıkların tedavisinde kullanıldığını görülmüştür.

Traditional Uses of Some Medicinal Plants in Suruç (Şanlıurfa-Turkey)

Keywords
 Medicinal plants,
 traditional use,
 Suruç,
 Şanlıurfa,
 Turkey

Abstract: This study was carried out between 2019 and 2020 years and was carried out to determine the medicinal plants used by the local people in Suruç district and some villages. As a result of interviews with 50 informant people, 41 families and 78 taxa were identified. The demographic information of the informant people, the names of the local plants, the parts used and the preparation methods were searched and recorded. After the identification of the collected plants, they are kept in a herbarium at Harran University. In addition, the usage value of the scientific and local names of taxa was calculated and presented in a table. In our study, the families with the most taxa are; *Lamiaceae* 14 taxa (18%), *Apiaceae* 6 taxa (8%), *Rosaceae* 6 taxa (8%), *Malvaceae* 5 taxa (6%) *Fabaceae* taxa 4 (5%) and *Asteraceae* 4 taxa (5%). Genus with the most taxa; *Mentha* L. has 3 taxa, *Alkanna* Tausch, *Hibiscus* L., *Lavandula* L., *Prunus* L., *Rosa* L., *Salvia* L. and *Teucrium* L. Plants are mostly used by infusion and decoction. The parts of the plant most used for medicinal purposes; flowers, fruits, seeds, aboveground parts, whole plant, roots and leaves. Wild and cultivated plants in Suruç are traditionally used in the treatment of various diseases. As a result of our literature review, it has been observed that the plants used in Suruç are used in the treatment of similar or different diseases in different parts of our country.

1. GİRİŞ

Bitkiler insanlar tarafından 19. yüzyılın ortalarına kadar başlıca tedavide kullanılan maddelerdi ve günümüzde de tıptaki rolleri hala geçerli olmakla birlikte tıp dışında da farklı alanlarda kullanımları devam etmektedir [1-4].

Etnobotanik insan-bitki ilişkilerini ifade etmektedir, Etnobotanik kelimesi, etno; insan ya da halk çalışılması, botanik ise bitki bilimi anlamına gelmektedir. Etnobotanik araştırmalar deneme yanılma yoluyla ve uzunca bir süreçte, çağdan çağa aktararak günümüze kadar ulaşmış olan önemli bilgilerdir. Fakat teknolojinin gelişmesiyle ve şehir hayatına olan ilginin artmasıyla etnobotaniksel bilgilerin kaybolması sorunu gündeme gelmektedir. Gözleme ve geleneksel sözlü aktarıma dayanan bu mirasın köyden kente göçle doğadan kopuş ve kuşaklar arası iletişim eksikliği gibi nedenlerle genç nesillere aktarılamadan ve bilimsel olarak kaydedilmeden yok olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle bu bilgilerin düzenli bir şekilde yazılı hale getirilmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir [5-6].

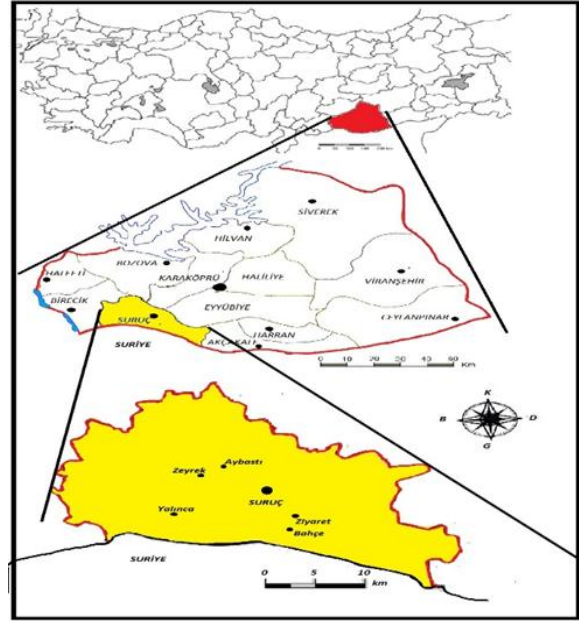
Ülkemizin floristik yapısı incelendiğinde sahip olduğu bitki zenginliğiyle dünyada önemli ülkeler arasında yer aldığını görülebilmektedir. Türkiye Bitkileri Listesi kitabındaki bilgiler doğrultusunda Türkiye’de 167 familya, 1320 cins ve bu cinslere ait toplam 11,707 takson bulunmaktadır. Bu taksonlardan 3,649’u ülkemiz için endemiktir. Dünyada tıbbi değer taşıyan ortalama 20,000 bitkinin ise yaklaşık 600’ü ülkemizde yetişmektedir [7-10].

Ülkemizde bitkisel tedaviye büyük bir ilgi vardır ve tıbbi bitkilerle ilgili bilgiler kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar gelmiştir [11].

Ülkemizin zengin bitki örtüsü olmasına rağmen etnobotanik araştırma yapılmayan yöreler mevcuttur. Bu çalışma ile Suruç ve çevre köylerinde geleneksel etnobotanik bilgilerin tespit edilmesi, yapılacak etnobotanik çalışmalara kaynak olması ve bitki insan arasındaki ilişkiyi gelecekteki kuşaklara aktarması amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE METOT

Bu çalışma 2019-2020 yılları arasında yaklaşık iki yıl süren Şanlıurfa’nın Suruç (Şekil 1) ilçesinde ki bazı köylerde (Aybastı, Bahçe, Yalınca, Zeyrek ve Ziyaret) etnobotanik çalışmalar yapılmıştır. Bu köyler daha sonra mahalli idareler kanunu ile mahalle haline dönüştürülmüştür [12].

Şekil 1. Çalışma alanının haritası

Suruç ilçesi, Şanlıurfa ilinin 45 km Güneybatısındadır. İlçenin rakımı 500 metre civarındadır. Güvercik, Cudi ve Devres dağları ile çevrili olup güneyinde Suriye bulunmaktadır. İlçe nüfusu 100,000 civarındadır. Bölge “Yarı Kurak” iklim bölgesine girmektedir [13]. Yıllık ortalama sıcaklık 18 °C, yıllık ortalama yağış miktarı ise 457 mm’dir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise nispeten ılık geçer. Temmuz ve ağustos ayları bölgenin en sıcak dönemidir [14].

İlçenin yüzölçümünün yaklaşık %90’ını tarım alanları oluşturmaktadır olup %10’luk kısmını da orman, çayır, mera ve tarım dışı alanlar oluşturmaktadır. Suruç’ta buğday, arpa, mısır, pamuk ve baklagiller gibi bazı bitkilerin kültürü yapılmaktadır. Az miktarda da antepfıstığı, zeytin, susam, nohut, zeytin, sebze ve meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bölgede Suruç narı meşhur olup, adına festivaller düzenlenmektedir [15].

Bölgede şifalı bitkiler konusunda deneyimli olan bazı “şifacı” adı verilen kişiler ve 50 kaynak kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Kaynak kişilerin demografik bilgileri Tablo 1’de verilmiştir. Suruç ve çevresinde de yerel halk yoğun olarak Kürtçe konuşmaktadır. Zazaca ve Arapça yörede çok az konuşulmaktadır. Kaynak kişilere, bitkinin yöresel ismi, hangi amaçla kullanıldığı, kullanılan kısmı ve kullanım şekli sorularak kayıt altına alınmıştır. Kullanılan bitki örnekleri toplanıp fotoğrafları çekilmiştir. Araştırmada elde edilen bitki örnekleri teşhisi yapıldıktan sonra, Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Herbariyumu (HUH)’unda saklanmaktadır. Etnobotanik çalışmalar sonucu elde edilen bitkiler familya sırasına göre listelenmiştir. Tespit edilen bitkilerin familya isimleri, bilimsel ve yöresel isimleri, bitkinin kullanılan kısımları bitkilerin kullanım yeri ve şekli, bitkilerin kullanım değeri (KD) tablo halinde sunulmuştur (Tablo 2).

Bitkilerin teşhisinde Türkiye Florası ve Resimli Türkiye Florası isimli eserlerin çeşitli ciltlerinden yararlanılmıştır [16-20].

Tablo 1. Kaynak kişilerin demografik bilgileri

No	Kaynak Kişi	Cinsiyet	Yaş	İkamet	Meslek/öğrenim durumu
1	İ. Yalçın	E	50	Merkez	Esnaf / Lise
2	M.T. Yalçın	E	28	Merkez	Esnaf / Lise
3	M. Yalçın	E	25	Merkez	Esnaf / Önlisans
4	R. Ateş	E	31	Merkez	Esnaf / Ortaokul
5	A. Ateş	E	26	Merkez	Esnaf / Lise
6	M. Şimşek	E	56	Merkez	Esnaf / Önlisans
7	N. Çankaya	E	60	Merkez	Esnaf / İlkokul
8	A. Çankaya	E	25	Merkez	Esnaf / Üniversite
9	M. Güneş	E	55	Merkez	Esnaf / İlkokul
10	M. Açıl	E	42	Aybastı	İmam / Önlisans
11	M. Akşimşek	E	50	Aybastı	Çiftçi / İlkokul
12	M. Akşimşek	E	60	Aybastı	Çiftçi / İlkokul
13	Ş. Akkaya	E	64	Aybastı	Çiftçi / Okumamış
14	M.E. Ülgen	E	50	Aybastı	İşçi / İlkokul
15	N. Kargal	E	40	Aybastı	Çiftçi / Okumamış
16	A. Akbalık	E	56	Aybastı	Çiftçi / İlkokul
17	İ.H. Akkuş	E	71	Aybastı	Emekli / Lise
18	Ö. Aksu	E	32	Bahçe	Ziraat Mühendisi / Üniversite
19	R. Aksu	E	30	Bahçe	Diş Hekimi / Üniversite
20	O. Aksu	E	40	Bahçe	Öğretmen / Üniversite
21	C. Aksu	E	28	Bahçe	İşçi / Lise
22	İ. Aksu	E	70	Bahçe	Çiftçi / İlkokul
23	M. Aksu	E	75	Bahçe	Çiftçi / Okumamış
24	İ. Aksu	E	37	Bahçe	İşçi / Ortaokul
25	O. Aksu	E	28	Bahçe	Çiftçi / İlkokul
26	E. Aksu	E	26	Bahçe	Öğrenci / Üniversite
27	A. Gülmüş	E	27	Bahçe	Çiftçi / Lise
28	A. Yalçın	E	45	Bahçe	Öğretmen / Üniversite
29	M. Aslan	E	40	Ziyaret	İmam / Üniversite
30	O. Birgül	E	35	Ziyaret	Ziraat Mühendisi / Üniversite
31	D. Birgül	E	40	Ziyaret	Mühendis / Üniversite
32	S. A. Taş	E	65	Ziyaret	Çiftçi / İlkokul
33	Ö. Çaklayan	E	60	Ziyaret	İşçi / İlkokul
34	O. Çaklayan	E	40	Ziyaret	İşçi / İlkokul
35	İ. Çaklayan	E	45	Ziyaret	İşçi / İlkokul
36	Ş. Yalçın	K	65	Yalınca	Ev Hanımı / Okumamış
37	V. Koştü	K	63	Yalınca	Ev Hanımı / Okumamış
38	F. Yavuzer	K	70	Yalınca	Ev Hanımı / Okumamış
39	F. Yalçın	E	66	Yalınca	Çiftçi / İlkokul
40	M. Yalçın	E	70	Yalınca	Muhtar / İlkokul
41	M. Laçın	E	35	Yalınca	Çiftçi / Okumamış
42	H. Laçın	E	40	Yalınca	Çiftçi / Okumamış
43	Z. Şahin	K	70	Yalınca	Ev Hanımı / Okumamış
44	A. Öge	E	70	Zeyrek	Çiftçi / Okumamış
45	Ş. Öge	E	72	Zeyrek	Emekli / İlkokul
46	H. Öge	E	35	Zeyrek	Esnaf / İlkokul
47	M. Öge	E	30	Zeyrek	İşçi / Ortaokul
48	M. Öge	E	40	Zeyrek	İşçi / İlkokul
49	M. Öge	E	45	Zeyrek	Esnaf / İlkokul
50	S. Öge	E	40	Zeyrek	Esnaf / İlkokul

Yerel olarak bilinen türlerin göreceli önemini gösteren nicel bir yöntem olan kullanım değeri [21], aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır ve tabloda verilmiştir (Tablo 2).

Kullanım Değeri (KD) = A / B, burada KD, bir türün kullanım değerini ifade eder;

A: Takson başına atıf sayısı

B: Bilgi veren kişi sayısı

3. BULGULAR

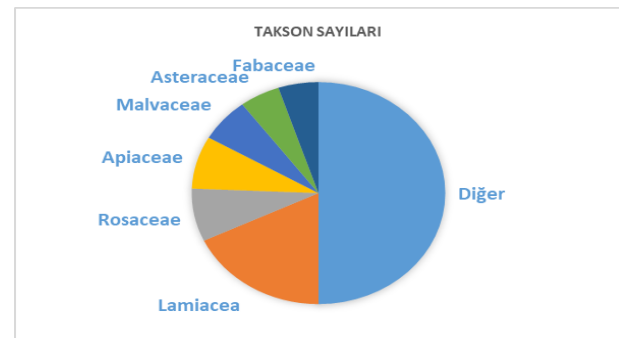
Suruç'ta yüz yüze yaptığımız araştırmada kaynak kişilerle yüz yüze görüşülmüştür (Şekil 2). Görüşme yaptığımız kaynak kişilerin yaş ortalaması 47 bulunmuştur. Yaşlı kişilerin eğitim durumu düşük ancak bitki kullanım deneyimlerinin fazla olduğu gözlenmiştir. Özellikle Aybastı mahallesinde emekli öğretmen İbrahim Halil Akkuş'un "eko dede" unvanıyla tanınan bir kişi olduğu, hatta "Doğa ve İnsan" isimli bir popüler dergi yayımladığı tespit edilmiştir. Bu kişilerin eğitim durumlarına baktığımızda 10 kişi (%20) okula gitmemiş, 19 kişi (%38) ilkokul mezunu, 3 kişi (%6) ortaokul mezunu, 6 kişi (%12) lise mezunu, 12 kişi (%24) üniversite mezunudur. Görüşme yapılan kaynak kişinin meslek durumlarına baktığımızda çiftçi %28, esnaf %24, işçi %16, ev hanımı %8 ve diğer meslekler %20 oranındadır.

Şekil 2. Bölge halkı ile görüşmeler

Suruç ilçesi ve bazı köylerde yapılan etnobotanik çalışmada yerel halkın 41 familyaya ait 78 taksonun kullanıldığı tespit edilmiştir (Tablo 2). Bölgemizde daha önce etnobotanik bir çalışma yapılmamıştır. Fakat araştırma alanımıza yakın yerlerde daha önceden birkaç çalışma vardır [22-27].

Çalışmamızda Lamiaceae 14 takson (%18) ile en fazla takson içeren familyadır. Diğer taksonlar sıra ile Apiaceae 6 takson (% 8), Rosaceae 6 takson (% 8), Malvaceae 5 takson (%6) Fabaceae takson 4 (%5), Asteraceae 4 takson (%5) takson içermektedir (Şekil 3).

Şekil 3. En fazla takson içeren familyalar

Tablo 2. Araştırma alanında kullanılan şifalı bitkiler

Familiya	Bilimsel ad ve toplayıcı no	Yöresel ad	Kullanılan kısmı	Kullanım yeri ve şekli	KD
Amaranthaceae	<i>Chenopodium vulvaria</i> L. SY 1018	Gihayiballuk	Tüm bitki	Siğil ve nasır için merhem halinde sürülür	0.02
Amaryllidaceae	<i>Allium sativum</i> L. SY 1025	Sarımsak	Meyve	Hipertansiyon, kolesterol, bağırsak kurtları için tüketilir	0.36
Anacardiaceae	<i>Rhus coriaria</i> L. SY 1070	Sumak	Meyve	İshal, mide rahatsızlıkları, iştah açıcı ve zehirlenmelerde yoğurtla yenir	0.12
Apiaceae	<i>Ammi visnaga</i> (L.) Lam. SY 1018	Diş otu, Kürdanotu, Drankoz	Çiçek, Dal	Diş ağrıları için bitki çiğnenir. Böbrek taşlarını için infüzyonu kullanılır	0.02
Apiaceae	* <i>Coriandrum sativum</i> L. SY 1029	Kişiş, Kizber, Kezber	Tohum, meyve	Dolaşım ve sindirim düzenleyici olarak bal ile karıştırılıp yenir	0.02
Apiaceae	* <i>Cuminum cyminum</i> L. SY 1035	Kimyon, Kemun	Tohum, meyve	Kolesterol ve sindirim düzenleyici ayrıca bronşit için infüzyonu kullanılır	0.04
Apiaceae	<i>Eryngium campastre</i> L. SY 1045	Boğa diken	Toprak üstü	Afrodizyak, balgam ve ödem söktürücü ayrıca böbrek taşlarını düşürmek amacıyla infüzyon kullanılır	0.06
Apiaceae	<i>Ferula orientalis</i> L. SY 1051	Kingor	Kök	Afrodizyak, iltihap kurutucu ve kısırlığı önleyici amaçlar için infüzyonu kullanılır	0.17
Apiaceae	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill. SY 1017	Rezene, Boy	Meyve, Tohum	Süt arttırıcı, bebeklerde gaz giderici ve sakinleşici olarak infüzyonu kullanılır	0.03
Apiaceae	* <i>Pimpinella anisum</i> L. SY 1071	Anason	Meyve, Tohum	Gaz giderici, iştah açıcı ve süt arttırıcı ayrıca hazımsızlık ve iştahsızlık için infüzyonu kullanılır	0.09
Asteraceae	<i>Achillea oligocephala</i> DC. SY 1088	Civanperçemi	Toprak üstü	Akne, hemoroit, iltihap kurutucu, iştah açıcı, sancı kesici olarak infüzyonu kullanılır	0.04
Asteraceae	<i>Carthamus tinctorius</i> L. SY 1020	Aspir, Haspir, Diken, Yalancı safran, Zafur	Çiçek	Adet söktürücü ve kabızlık için dekoksionu kullanılır	0.05
Asteraceae	<i>Helichrysum orientale</i> (L.) Vaill. SY 1041	Altın otu, Ölmez çiçek	Toprak üstü	İdrar söktücü ve prostat için infüzyonu kullanılır	0.10
Asteraceae	<i>Matricaria chamomilla</i> L. SY 1009	Papatya, Mayıs papatyası	Toprak üstü	Nezle, grip, bronşit ve nefes darlığı için infüzyonu kullanılır	0.08
Berberidaceae	<i>Bongardia chrysogonum</i> (L.) Spach SY 1135	Gihayığazzal	Yumru	İdrar yolları, hemoroit ve diyabette dekoksionu kullanılır	0.04
Boraginaceae	<i>Alkanna orientalis</i> (L.) Boiss. SY 1140	Mitmitok, Fısfiso	Çiçek	Çocuklarda korku için infüzyonu kullanılır	0.02
Boraginaceae	<i>Alkanna tinctoria</i> (L.) Tausch SY 1016	Havacıya otu, Havaco	Kök	Gastrit, ülser ve kabızlık için infüzyonu kullanılır	0.04
Brassicaceae	<i>Capsella bursapastoris</i> (L.) Medik. SY 1049	Çobançantası, Çıngıraklı ot, Kuş otu, Kuşkuş otu	Toprak üstü	Adet düzenleyici, tansiyon düşürücü, damar açıcı olarak infüzyonu kullanılır	0.06
Cannabaceae	<i>Celtis australis</i> L. SY 1124	Dağdağan	Meyve	Diyabet için taze meyveleri yenir	0.14
Capparaceae	<i>Capparis sicula</i> Duhamel SY 1131	Keber	Meyve	Romatizma için meyveleri merhem haline getirilip sürülür. Kanser için infüzyonu kullanılır	0.10
Caprifoliaceae	<i>Valeriana officinalis</i> L. SY 1027	Kediotu	Kök	Sancı kesici, uyku verici, yatıştırıcı, kalp çarpıntısı için dekoksionu kullanılır. Ezilen kökleri haricen yara tedavisinde de kullanılır	0.06
Cucurbitaceae	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A.Rich. SY 1123	Ancurekera	Meyve	Sinüzit için meyve suyu burna damlatılır	0.07
Cupressaceae	<i>Juniperus communis</i> L. SY 1094	Ardıç	Tohum	İdrar söktürücü, sindirim düzenleyici, balgam söktücü olarak tohumları ezilerek yoğurtla yenir. Egzama ve sedef hastalıklarında merhemi sürülür	0.04
Equisetaceae	<i>Equisetum arvense</i> L. SY 1061	Atkuyruğu, Kırkkilitotu	Toprak üstü	İdrar söktürücü, öksürük, yara iyileştirici ve kan temizleyici olarak infüzyonu kullanılır	0.02
Ericaceae	<i>Erica vulgaris</i> L. SY 1076	Taşakçilotu	Yaprak, Çiçek	Ödem ve böbrek taşı düşürmek için infüzyonu kullanılır	0.02
Euphorbiaceae	<i>Euphorbia macroclada</i> Boiss. SY 1128	Heşuladevva	Tüm bitki	Prostat için dekoksionu kullanılır	0.04
Fabaceae	* <i>Arachis hypogaea</i> L. SY 1059	Yer fıstığı	Tohum	Bağışıklık sistemini güçlendirici, direnç arttırıcı, kolesterol düzenleyici olarak yenir	0.08

*Kütürü yapılan bitkiler

Tablo 2. (Devam) Araştırma alanında kullanılan şifalı bitkiler

Familiya	Bilimsel ad ve toplayıcı no	Yöresel ad	Kullanılan kısmı	Kullanım yeri ve şekli	KD
Fabaceae	<i>Ceratonia siliqua</i> L. SY 1001	Keçiboynuzu, Harnup	Meyve	Nefes darlığı, kansızlık, kabızlık için pekmezi yenir. Yara ve sığıllara sürülür	0.04
Fabaceae	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L. SY 1019	Meyan, Biyan, Biyam balı	Kök	Ülser, gastrit, balgam söktücü, sancı kesici olarak dekoksasyonu kullanılır	0.31
Fabaceae	<i>Trigonella foenum-graecum</i> L. SY 1048	Çemen otu, Boyotu	Tohum	Diyabet, nefes darlığı, balgam söktürücü, ishal edici, kuvvet verici olarak toz olarak kullanılır	0.02
Hypericaceae	<i>Hypericum perforatum</i> L. SY 1050	Sarı kantaron	Toprak üstü	Depresyon ve diyabet için infüzyonu kullanılır. Hazırlanan yağ yara ve yanıklarda kullanılır	0.10
Iridaceae	* <i>Crocus sativus</i> L. SY 1032	Zahferan, Safran	Stilus	Gıdalarla birlikte yendiğinde kuvvet verici olarak kullanılmaktadır	0.08
Juglandaceae	<i>Juglans regia</i> L. SY 1034.	Ceviz, Koz, Goz	Meyve, Meyve kabuğu	Hafızayı güçlendirici, diyabet, kuvvet verici olarak yenir. Meyve kabukları difüzyonu haricen saç dökülmesi ve deri hastalıklarında kullanılır	0.33
Lamiaceae	<i>Lavandula angustifolia</i> Mill. SY 1065	Lavanta	Çiçekli gövde	Sedef ve yaşlılığa bağlı olarak vücutta oluşan lekelerle karşı hazırlanan yağı kullanılır.	0.12
Lamiaceae	<i>Lavandula stoechas</i> L. SY 1073	Karabaş otu, Korku otu	Çiçek	Çocuklarda korku, iştah açma, ağrı kesici, egzama, nefes açıcı, depresyon için infüzyonu kullanılır	0.07
Lamiaceae	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L. subsp. <i>typhoides</i> (Briq.) Harley SY 1117	Nane, Pung	Toprak üstü	Ateş düşürücü, mide rahatsızlıkları, nezle, grip, üst solunum yolları enfeksiyonları ve nefes acısı olarak dekoksasyonu kullanılır	0.18
Lamiaceae	<i>Mentha x piperita</i> L. SY 1028	Nane, Pung	Toprak üstü	Ateş düşürücü, mide rahatsızlıkları, nezle, grip, üst solunum yolları enfeksiyonları ve nefes acısı olarak dekoksasyonu kullanılır	0.29
Lamiaceae	<i>Mentha pulegium</i> L. SY 1064	Kaya yarpuzu, Punge tahte, Tülyü nane	Toprak üstü	Mide rahatsızlıkları, adet söktücü ve nefes acısı olarak dekoksasyonu kullanılır	0.19
Lamiaceae	<i>Phlomis kurdica</i> Rech.f. SY 1115	Gihayigunik, Guhbelok	Çiçek	Astım ve nefes acısı olarak dekoksasyonu kullanılır	0.02
Lamiaceae	<i>Rosmarinus officinalis</i> L. SY 1006	Kuşdili, Biberiye	Yaprak	Adet söktücü, zayıflatıcı, ağrı kesici, grip, soğuk algınlığı, bronşit, romatizma için infüzyonu kullanılır	0.08
Lamiaceae	<i>Salvia fruticosa</i> Mill. SY 1026	Adaçayı	Yaprak	Üst solunum yolları ve böbrek hastalıklarında infüzyonu kullanılır	0.10
Lamiaceae	<i>Salvia hispanica</i> L. SY 1062	Chia	Tohum	Zayıflamak için günde iki çay kaşığı tüketilir	0.05
Lamiaceae	<i>Teucrium polium</i> L. SY 1063	Tealik, Meryemhort	Tüm bitki	Karın ağrısı ve gaz için infüzyonu kullanılır	0.07
Lamiaceae	<i>Teucrium pruinatum</i> Bois. SY 1106	Mitemor, Korku otu	Tüm bitki	Bitki parçaları suya konup bekletilir. Korku için bu su içilir	0.10
Lamiaceae	<i>Thymbra spicata</i> L. SY 1033	Zahter, zater, Kara Kekik, Yalancı kekik	Toprak üstü	Kolesterol, damar tıkanıklığı, antiseptik, uyarıcı, bronşit ve sinüzit için infüzyonu kullanılır	0.23
Lamiaceae	<i>Thymus fallax</i> Fisch. & C.A. Mey. SY 1046	Kekik	Toprak üstü	Hazımsızlık, balgam söktürücü ve öksürük için infüzyonu kullanılır	0.26
Lamiaceae	<i>Vitex agnus-castus</i> L. SY 1036	Hayıt	Tohum	Süt arttırıcı ve hormon dengelemek için infüzyonu kullanılır	0.02
Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i> L. SY 1096	Defne	Meyve Yaprak	Gaz giderici ve kabızlık için infüzyonu kullanılır. Meyveleri cilt besleyici, idrar artırıcı ve romatizma için haricen kullanılır	0.04
Linaceae	<i>Linum usitatissimum</i> L. SY 1086	Keten	Tohum	Zayıflamak için tozu kullanılır	0.04
Lythraceae	<i>Punica granatum</i> L. SY1056	Hınnar	Meyve	İshal kesici olarak kullanılır	0.14
Malvaceae	<i>Althaea officinalis</i> L. SY 1069	Hatmi, Hiro	Çiçek, Yaprak	Nezle, bronşit için çiçeklerinin infüzyonu kullanılır. Kaşıntı için yaprakları ılık halde kompres yapılır	0.12
Malvaceae	<i>Hibiscus esculentus</i> L. SY 1055	Bamya	Tohum	Kabızlık ve göğüs yumuşatıcı olarak bir tatlı kaşığı kullanılır	0.03
Malvaceae	<i>Hibiscus sabdariffa</i> L. SY 1068	Hibiskus, Narçiçeği	Yaprak	Diyabet, nezle ve grip için infüzyonu kullanılır	0.12
Malvaceae	<i>Malva sylvestris</i> L. SY 1067	Kömeç, Ebegümece, Develik, Tolik	Toprak üstü	Ağız ve diş temizliği için dekoksasyonu gargara yapılır	0.15
Malvaceae	* <i>Tilia platyphyllos</i> Scop. SY1054	Ihlamur	Yaprak, Çiçek	Öksürük, grip, nezle, ateş düşürücü, stres, migren, ishal tedavisi için infüzyonu kullanılır	0.22

*Kültürü yapılan bitkiler

Tablo 2. (Devam) Araştırma alanında kullanılan şifalı bitkiler

Familiya	Bilimse ad ve toplayıcı no	Yöresel ad	Kullanılan kısım	Kullanım yeri ve şekli	KD
Moraceae	<i>Morus nigra</i> L. SY 1082	Karadut	Meyve	Aft için gargarası yapılır. Kan yapımı için pekmezi tüketilir	0.12
Nitrariaceae	<i>Peganum harmala</i> L. SY1052	Üzerlik	Tohum	Bağırsak paraziti, adet söktürücü, sakinleştirici ve soğuk algınlığı için tüketilir	0.04
Oleaceae	<i>Olea europaea</i> L. SY 1053	Zeytin	Yaprak	Bağışklık, kalp güçlendirici ve diyabet için infüzyonu kullanılır	0.08
Onagraceae	<i>Epilobium angustifolium</i> L. SY 1066	Yakı otu	Yaprak	Prostat için infüzyonu kullanılır	0.04
Papaveraceae	<i>Fumaria officinalis</i> L. SY 1075	Şahtere	Toprak üstü	İdrar arttırıcı, yatıştırıcı, karaciğer sedef için infüzyonu kullanılır	0.04
Papaveraceae	<i>Papaver somniferum</i> L. SY 1081	Haşhaş	Yaprak, Tohum	Balgam söktürücü, uyku verici olarak infüzyonu kullanılır Ağrı için yaprakları merhem halinde sürülür	0.10
Pedaliaceae	* <i>Sesamum indicum</i> L. SY 1044	Susam, Küncü	Tohum	Kilo aldırıcı, kuvvet verici olarak tüketilir	0.11
Platanaceae	<i>Platanus orientalis</i> L. SY 1022	Çınar	Yaprak, Kabuk	Yanıklarda dekoksionu haricen kullanılır	0.08
Poaceae	* <i>Zea mays</i> L. SY 1002	Mısır	Püskül	Kilo verdirici, idrar sökücü, kum düşürücü ve diyabet için infüzyonu kullanılır	0.12
Portulacaceae	<i>Portulaca oleracea</i> L. SY 1024	Semizotu, Parpar	Toprak üstü	Yüksek tansiyon, kolesterol, diyabet, idrar sökücü, kilo verdirici, taş düşürücü, kabızlık ve bağışklık sistemini güçlendirmek için infüzyonu kullanılır	0.16
Ranunculaceae	<i>Nigella sativa</i> L. SY 1030	Çörekotu, Kara çörek	Tohum	Kansızlık, süt arttırıcı, bağışklık sistemini güçlendirmek için yoğurtla yenir	0.08
Rhamnaceae	<i>Frangula alnus</i> Mill. SY 1040	Acı çehre	Meyve	Diyabet, kolesterol, kilo ve yağ yakıcı, ödem giderici olarak tüketilir	0.06
Rosaceae	<i>Alchemilla vulgaris</i> L. SY 1042	Aslanpençesi	Toprak üstü	Adet düzenleyici ve bedeni güçlendirmek için infüzyonu kullanılır	0.10
Rosaceae	<i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D.A. Webb SY 1147	Beivf	Meyve	Diyabet için meyve yenir	0.12
Rosaceae	<i>Prunus mahaleb</i> L. SY 1004	Mahlep	Meyve	Diyabet için infüzyonu kullanılır	0.07
Rosaceae	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. SY 1047	Alıç, Guviç	Çiçek, Meyve, Yaprak	İdrar arttırıcı, yatıştırıcı, sancı kesici tansiyon düşürmek için infüzyonu kullanılır	0.14
Rosaceae	<i>Rosa canina</i> L. SY 1008	Kuşburnu	Meyvesi	İdrar arttırıcı, kuvvet verici olarak dekoksionu kullanılır	0.09
Rosaceae	<i>Rosa</i> ssp. SY 1015	Gül	Petal	Çocuklarda sancı kesici olarak dekoksionu kullanılır	0.05
Rubiaceae	<i>Galium tricorutum</i> Dandy SY 1145	Zımanhunk, Yoğurtotu, Yapışkanotu	Tüm bitki	Romatizma, baş ve diş ağrıları için dekoksionu kullanılır	0.04
Santalaceae	<i>Viscum album</i> L. SY 1092	Ökseotu, Çekem	Meyve	Kabızlık, idrar arttırıcı, kusturucu, yatıştırıcı, yüksek tansiyonu düşürmek için infüzyonu kullanılır. Romatizma için haricen kullanılır	0.08
Sapindaceae	* <i>Aesculus hippocastanum</i> L. SY 1031	Atkestanesi	Meyve	Hemoroit için merhem şeklinde sürülür	0.06
Urticaceae	<i>Urtica dioica</i> L. SY 1021	Isırgan otu	Tohum, Yaprak	Ağrı kesici, ateş düşürücü, afrodisyak, hormon düzenleyici, idrar arttırıcı, iştah açıcı, kabızlık, kurt dökücü, kan temizleyici, diyabet ve tansiyon için infüzyonu kullanılır. Tohumları ise kanser tedavisi için tüketilir	0.39

*Kütürü yapılan bitkiler

En fazla takson içeren *Mentha* L. cinsi olup 3 taksona sahiptir. *Alkanna* Tausch, *Hibiscus* L., *Lavandula* L., *Prunus* L., *Rosa* L., *Salvia* L. ve *Teucrium* L. cinsi 2 takson içerir. En sık kullanılan tıbbi bitkiler; *Allium sativum* L., *Glycyrrhiza glabra* L., *Juglans regia* L., *Lavandula angustifolia* Mill., *Mentha* sp., *Nigella sativa* L., *Portulaca oleracea* L., *Punica granatum* L., *Rhus coriaria* L., *Urtica dioica* L., *Teucrium polium* L. *Vitis vinifera* L., *Zea mays* L. dir.

Bitkiler en fazla infüzyon ve dekoksionu yapılarak kullanılmaktadır. Diğer bitki hazırlama yöntemleri ise

taze ve kuru tüketme, toz, yağ ve merhem haline getirmektir. Tıbbi amaçlar için kullanılan bitki kısımları; dal, çiçek, gövde, kabuk, meyve, petal, püskül, sitilus, tohum, toprak üstü kısımları, tüm bitki, kök, yaprak ve yumrudur.

Geleneksel olarak kullanılan şifalı bitkiler bölgede çoğunlukla diyabet, yüksek tansiyon, romatizma ve çeşitli ağrılar, kabızlık, hemoroit, kaşıntı, ateş düşürücü, nezle, grip, bronşit astım ve nefes darlığı, bulantı, idrar arttırıcı, böbrek taşı, sancı kesici, mide ve kalp rahatsızlıkları, kadın hastalıkları, kanser, kilo verdirme,

kolesterol düşürme ve cilt hastalıklarında kullanılmaktadır.

Bölgede diyabet için, *Bongardia chrysogonum* (L.) Spach., *Celtis australis* L., *Frangula alnus* Mill., *Hibiscus sabdariffa* L., *Hypericum perforatum* L., *Juglans regia* L., *Olea europaea* L., *Portulaca oleracea* L., *Prunus dulcis* (Mill.) D.A. Webb, *Prunus mahaleb* L., *Trigonella foenum-graecum* L., *Urtica dioica* L., *Zea mays* L. kullanılmaktadır. Yüksek tansiyonu düşürmek amacıyla da *Allium sativum* L., *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik., *Crataegus monogyna* Jacq., *Portulaca oleracea* L., *Urtica dioica* L., *Viscum album* L. geleneksel olarak kullanılmaktadır.

Suruç ve çevresinde geleneksel olarak kullanılan bazı bitkilerin laboratuvar çalışmalarında farklı aktiviteler gösterdiği kayıt altına alınmıştır. Bu bitkilerden, *Rosa canina* meyvesinin antidiyabetik, antienflamatuvar, antinosiseptif ve antioksidan etki gösterdiği [28-29], *Foeniculum vulgare*, *Rhus coriaria* L. *Rosmarinus officinalis* L., *Salvia* ssp., antioksidan etki gösterdiği [30-31], *Urtica dioica* L. immünomodülatör, antifungal antidiyabetik, antimikrobiyal, antiülser and antianaljezik aktivite gösterdiği [32-35], *Helichrysum* türleri antienflamatuvar ve antinosiseptif aktivite gösterdiği [36], *Malva* türleri ise antioksidan ve antiülserojenik aktivite gösterdiği [37-38] rapor edilmiştir.

Türkiye'deki yerel bitkilerin isimleri özellikle yerel dillere göre değişiklik göstermektedir [39]. Suruç çevresindeki bitki adlarına da Kürtçe isimler verilmesi dikkat çekicidir. Araştırma alanımızda kullanılan bitkilerin literatür araştırmasında birçok bitkinin alandaki kullanımlara ve hazırlama yöntemlerine benzer ve farklı hastalıklar için kullanıldığı tespit edilmiştir [40-45].

Son yıllarda yapılan etnobotanik çalışmalara baktığımızda tıbbi ve gıda başta olmak üzere derleme çalışmalarda yoğunluktadır [46-54]. Kullanım değeri (KD) hesaplaması [20] son yıllarda yapılan etnobotanik çalışmada kullanılmıştır [55-58]. Çalışmamızın KD hesaplamasına göre; *Urtica dioica* L. (0.39), *Allium sativum* L. (0.36), *Juglans regia* L. (0.33), *Glycyrrhiza glabra* L. (0.31), *Mentha x piperita* L. (0.29), *Thymus fallax* Fisch. & C.A. Mey. (0.26), *Thymbra spicata* L. (0.23), *Tilia platyphyllos* Scop. (0.22), *Vitis vinifera* L. (0.20) en yüksek kullanım değerine sahip olduğu görülmüştür (Tablo 2).

4. SONUÇ

Çalışmamızda Suruç ve çevresinde bölge halkıyla görüşmeler yapılmıştır. Bölge insanı tıbbi amaçlar için yörede yetişen 41 familyaya ait 78 farklı yabancı ve kültürü yapılan bitkiyi kullanmaktadırlar. Yörede bitkiler çoğunlukla taze olarak infüzyon ve dekoksionu yapılarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Fakat halk kullanıp şifa gördükleri tıbbi bitkileri gölgede kurdukları ve kış mevsiminde gerekli halde kullandıkları görülmüştür. Bölgede bitki türlerin göreceli önemini gösteren kullanım değeri hesaplanmış ve

ısırgan, sarımsak, ceviz ve meyan gibi bazı bitkilerin yüksek kullanım değerine sahip olduğu görülmüştür.

Bitki taksonların en yaygın olarak kullanılan kısımları, yapraklar, çiçek ve kökleridir. Bölgede üst solunum yolu hastalıkları, çeşitli ağrı durumlarında, diyabet, hemoroit, böbrek taşı ve cilt hastalıklarının tedavisinde birçok bitki kullanıldığı kayıt altına alınmıştır. Yöredeki bitki kullanım kültürü, hastanelere ve ilaca kolay ulaşım, gelişen ekonomik ve göç nedeniyle gün geçtikçe azalmaktadır. Ayrıca araştırma alanının doğal bitki örtüsü, otlama ve tarımsal faaliyet yüzünden tahrip edilmekte olup koruyucu önlemler alınması gerekmektedir. Şanlıurfa ve çevre illerde detaylı etnobotanik araştırması yapılmasına ihtiyaç vardır.

Tıbbi bitki kullanımı, insan sağlığını doğrudan etkilediği için özel önem taşımaktadır. Kayıt altına aldığımız bu bilgiler ilaç sanayinde araştırmalar için kaynak olacağı kanısındayız. Geleneksel olarak kullanılan bitkilerin kayıt altına alınması ve farmakolojik çalışmaların yapılması faydalı olacaktır.

Teşekkür

Yüksek lisans tezinden üretilen bu makale için maddi desteklerinden dolayı Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Koordinasyon Birimi (HÜBAP)'ne (Proje No 19110) ve bilgilerini bizimle paylaşan yöre halkına teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- [1] Heinrich M. Ethnobotany and its role in drug development. *Phytother Res.* 2000;14:479-88.
- [2] Akan H, Balos MM, Aslan M. An ethnobotanical research on handmade musical instruments in Şanlıurfa, South East Anatolia, Turkey. *Biol Diver Conserv.* 2013;6:93-100.
- [3] Polat R, Satıl F, Selvi S. Havran ve Burhaniye (Balıkesir) yörelerinde el sanatlarında yararlanılan bitkiler üzerine etnobotanik araştırmalar. *Erciyes Üniv Fen Bil Enst Derg.* 2013; 29:1-6.
- [4] Polat R, Çakılcıoğlu U, Uluşan MD, Paksoy MY. Survey of wild food plants for human consumption in Elazığ (Turkey). *Indian J Tradit Knowled.* 2015;14:69-75.
- [5] Ertuğ F. Etnobotanik. Güner A., Ekim T. (Editörler) *Resimli Türkiye Florası (Cilt 1)*. İstanbul: ANG Vakfı, Flora Araştırmaları Derneği ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; 2014;319-420.
- [6] Heinrich M, Barnes J, Gibbons S, Williamson EM, *Fundamentals of pharmacognosy and phytotherapy*. Edinburgh; Churchill Livingstone, 2004.
- [7] Öztürk M, Özçelik H. Doğu Anadolu'nun faydalı bitkileri (Useful plants of East Anatolia), SİSKAV (Siirt, İlim, Spor, Kültür ve Araştırma Vakfı). Ankara: Semih Ofset; 1991.
- [8] Baytop T. Türkiye'de bitkiler ile tedavi. İstanbul Eczacılık Fak, No: 40, İstanbul; İstanbul Üniv. Yayınları; 1984.

- [9] Baytop T. Therapy with medicinal plants in Turkey (Past and present). 2nd ed. Istanbul: Nobel Medicine Publication; 1999.
- [10] Güner A, Aslan S, Ekim T, Vural M, Babaç MT. Türkiye bitkileri listesi (Damarlı Bitkiler). İstanbul: Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmalar Derneği Yayınları; 2012.
- [11] Yıldırım Ş. Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği. Kebikeç. 2004;17:175-93.
- [12] Muratoğlu T. Mahalli idareler mevzuatında 6360 sayılı kanunla yapılan değişiklikler. Dicle Üniv Hukuk Fak Derg. 2015;(20):59-96.
- [13] Akman Y. İklim ve biyoiklim. Ankara: Palme Yayınları; 2011.
- [14] TC. Şanlıurfa valiliği resmi kent rehberi; [alıntı 2020 Ekim 10]. Erişim adresi: http://urfafx.mekan360.com/iys_ilcelerimiz
- [15] Şahinalp MS. Fonksiyonları ve arazi kullanım problemleri açısından Suruç şehri. J Int Social Res. 2019;12(68):461-78.
- [16] Davis PH. Flora of Turkey and the East Aegean Island. Vol. 1-9, Edinburgh: Edinburgh Univ. Press; 1965-1985.
- [17] Davis PH, Mill RR, Tan K. Astragalus L. In: Flora of Turkey and the East Aegean Island. Vol. 10 (Suppl. I). Edinburgh: Edinburgh Univ. Press; 1988.
- [18] Güner A, Özhatay N, Ekim T, Başer, KHC. Flora of Turkey and the East Aegean Islands. Edinburgh, (Supple. 2). Edinburgh Univ. Press; 2000.
- [19] Güner A, Ekim T. Resimli Türkiye Florası. Cilt: 1, NGBB yayınları flora dizisi 2, İstanbul: Flora Araştırmaları Derneği ve Türkiye İş Bankası kültür yayınları; 2014.
- [20] Güner A, Kandemir A, Menemen Y, Yıldırım H, Aslan S, Ekşi G, Güner I, Çimen AÖ. Resimli Türkiye Florası. Cilt: 2, İstanbul: ANG Vakfı, NGBB yayınları; 2018.
- [21] Trotter RT, Logan MH. Informant consensus: a new approach for identifying potentially effective medicinal plants. In: Etkin NL. editors. Plants in indigenous medicine and diet, behavioural approaches. New York, Bredford Hills: Redgrave Publishing Company; 1986.
- [22] Akan H, Aslan M, Balos MM. Şanlıurfa semt pazarlarında satılan doğal bitkilerin etnobotaniği. Ot Sist Bot Derg. 2005;12(2):43-58.
- [23] Akan H, Korkut MM, Balos MM. Arat Dağı ve çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) etnobotanik bir araştırma. Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Derg. 2008;20(1):67-81.
- [24] Akan H, Aydoğdu M, Korkut MM, Balos MM. An ethnobotanical research of the Kalecik mountainarea (Şanlıurfa, South-East Anatolia). Biol Diver Conserv. 2013a;6:84-90.
- [25] Akan H, Balos MM, Tel AZ. Birecik (Şanlıurfa) yöresindeki bazı baklagil bitkilerin etnobotanik özellikleri. Adıyaman Üniv Tarım Araş ve Uyg Merk Uluslar Derg. 2013b;1(1):32-40.
- [26] Balos MM, Akan H. Zeytinbahçe-Akarçay (Birecik, Şanlıurfa) arasında kalan bölgenin etnobotanik özellikleri. Selçuk Üniv Fen Ed Fak Fen Derg. 2007;29(2):155-71.
- [27] Yalçın S, Akan H, Çakılcıoğlu U. Suruç İlçesindeki (Şanlıurfa-Türkiye) aktarlarda satılan şifalı bitkiler. Int J Nature Life Sci. 2021;5(1):40-51. Doi: 10.47947/ijnls.932374
- [28] Deliorman DO, Hartevioğlu A, Küpeli E, Yeşilada E. In vivo anti-inflammatory and antinociceptive activity of the crude extract and fractions from *Rosa canina* L. fruits. J Ethnopharmacol. 2007;112:394-400.
- [29] Orhan N, Aslan M, Hosbas S, Deliorman OD. Antidiabetic effect and antioxidant potential of *Rosa canina* fruits. Pharmacog Mag. 2009;5:309-15.
- [30] Oktay M, Gülçin İ, Küfrevioğlu Öİ. Determination of in vitro antioxidant activity of fennel (*Foeniculum vulgare*) seed extracts. LWT - Food Sci Technol. 2003;36:263-271.
- [31] Özcan M. Antioxidant activities of rosemary, sage, and sumac extracts and their combinations on stability of natural peanut oil. J Med Food. 2003;6:267-270.
- [32] Akbay P, Basaran AA, Undeger U, Basaran N. In vitro immunomodulatory activity of flavonoid glycosides from *Urtica dioica* L. Phytother Res. 2003;17:34-7.
- [33] Bnouham M, Merhfouf FM, Ziyat A, Mekhfi H, Aziz M, Legssyer A. Antihyperglycemic activity of the aqueous extract of *Urtica dioica*. Fitoterapia. 2003;74:677-81.
- [34] Gülçin İ, Küfrevioğlu Oİ, Oktay M, Büyükkokuroğlu ME. Antioxidant, antimicrobial, antiulcer and analgesic activities of nettle (*Urtica dioica* L.). J Ethnopharmacol. 2004;90:205-15.
- [35] Hadizadeh I, Peivastegan B, Kolahi M. Antifungal activity of nettle (*Urtica dioica* L.), colocynt (*Citrullus colocynthis* L. Schrad), oleander (*Nerium oleander* L.) and konar (*Ziziphus spina-christi* L.) extracts on plants pathogenic fungi. Pakistan J Biol Sci. 2009;12:58-63.
- [36] Küpeli E, Tosun A, Bahadır Ö. Evaluation of anti-inflammatory and antinociceptive activities of *Helichrysum Gaertner* species (Asteraceae). Turk J Pharmaceut Sci. 2006;3:141-9.
- [37] Gürbüz I, Özkan AM, Yeşilada E, Kutsal O. Anti-ulcerogenic activity of some plants used in folk medicine of Pınarbaşı (Kayseri, Turkey). J Ethnopharmacol. 2005;101:313-8.
- [38] Dalar A, Türker M, Konczak I. Antioxidant capacity and phenolic constituents of *Malva neglecta* Wallr. and *Plantago lanceolata* L. from Eastern Anatolia Region of Turkey. J Herbal Med. 2012;2:42-51.
- [39] Mükemre M, Behçet L, Çakılcıoğlu U. Ethnobotanical study on medicinal plants in villages of Çatak (Van-Turkey). J Ethnopharmacol. 2015;166:361-74. Doi: 10.1016/j.jep.2015.03.040
- [40] Sargın SA, Akçiçek E, Selvi S. An ethnobotanical study of medicinal plants used by the local people of Alaşehir (Manisa) in Turkey. J Ethnopharmacol. 2013;150(3):860-74.
- [41] Hayta S, Polat R, Selvi S. Traditional uses of medicinal plants in Elazığ (Turkey). J Ethnopharmacol. 2014;154(3):613-23.

- [42] Kayabaşı NP, Tümen, G, Polat R. Ethnobotanical studies on useful plants in Manyas (Balıkesir/Turkey) region. *Biol Divers Conser.* 2016;9(3):58-63.
- [43] Mükemre M, Behçet L, Çakılcıoğlu U. Survey of wild food plants for human consumption in villages of Çatak (Van-Turkey). *Indian J Tradit Knowled.* 2016;15(2):183-91.
- [44] Bulut G, Korkmaz A, Tuzlacı E. The ethnobotanical notes from Nizip (Gaziantep-Turkey). *İstanbul J Pharm.* 2017;47(2):57-62.
- [45] Polat R. Ethnobotanical study on medicinal plants in Bingöl (City center) (Turkey). *J Herbal Med.* 2019;16:100211
- [46] Güneş S, Savran A, Paksoy MY, Koşar M, Çakılcıoğlu U. Ethnopharmacological survey of medicinal plants in Karaisalı and its surrounding (Adana-Turkey). *J Herbal Med.* 2017;8:68-75. Doi: 10.1016/j.hermed.2017.04.002.
- [47] Güneş S, Savran A, Paksoy MY, Çakılcıoğlu U. Survey of wild food plants for human consumption in Karaisalı (Adana-Turkey). *Indian J Tradit Knowled.* 2018;17(2):290-8.
- [48] Kayabaşı NP, Tümen G, Polat R. Wild edible plants and their traditional use in the human nutrition in Manyas (Turkey). *Indian J Tradit Knowled.* 2018;17(2):299-306.
- [49] Şahin-Fidan E, Akan H. Tek Tek Dağları Milli Parkı (Şanlıurfa-Türkiye) eteklerindeki bazı köylerde etnobotanik bir çalışma. *Bağbahçe Bil Derg.* 2019;6(2):64-94.
- [50] Çakılcıoğlu U, An ethnobotanical field study; Traditional foods production and medicinal utilization of *Gundelia L.* species in Tunceli (Turkey). *Indian J Tradit Knowled.* 2020;19(4):714-8.
- [51] Satıl F, Açar M. Ethnobotanical use of *Stachys L.* (Lamiaceae) taxa in Turkey. *Int J Nature Life Sci.* 2020;4(2):66-86.
- [52] Satıl F, Selvi S. Ethnobotanical features of *Ziziphora L.* (Lamiaceae) taxa in Turkey. *Int J Nature Life Sci.* 2020;4(1):56-65.
- [53] Yerebasan N, Kırçıl E, Yılmaz MS, Çakılcıoğlu A, Deniz V, Demirkıran D. A review of the traditional plant use culture in Elazığ (Turkey). *Int J Nature Life Sci.* 2021;5(1):1-10.
- [54] Polat R, Çakılcıoğlu U, Ertuğ F, Satıl F. An evaluation of ethnobotanical studies in Eastern Anatolia. *Biol Divers Conserv.* 2012;5(2):23-40.
- [55] Polat R, Çakılcıoğlu U, Ulusan MD, Paksoy MY. Survey of wild food plants for human consumption in Elazığ (Turkey). *Indian J Tradit Knowled.* 2015;14(1):69-75.
- [56] Polat R, Güner B, Yüce-Babacan E, Çakılcıoğlu U. Survey of wild food plants for human consumption in Bingöl (Turkey). *Indian J Tradit Knowled.* 2017;16(3):378-84.
- [57] Nadiroğlu M, Behçet L, Çakılcıoğlu U. An ethnobotanical survey of medicinal plants in Karlıova (Bingöl-Turkey). *Indian J Tradit Knowled.* 2019;18(1):76-87.
- [58] Kawarty AMAMA, Behçet L, Çakılcıoğlu U. An ethnobotanical survey of medicinal plants in Ballakayati (Erbil, North Iraq). *Turk J Bot.* 2020;44:345-57. Doi: 10.3906/bot-1910-39